

Астана 2017

Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігі
С.Сейфуллин атындағы Қазақ Агротехникалық Университеті

ДИПЛОМДЫҚ ЖҰМЫС

Тақырыбы: Қызылорда облысы «Ы.Жақаев атындағы күріш шаруашылығы
ҒЗИ» ЖШС жағдайында минималды технологиямен күріш өсіру технологиясы

5B080100 – «Агрономия» мамандығы

Орындаған:

Шәрі Р.Ж

Ғылыми жетекші:

Тлеппаева А.А

- **Дипломдық жұмыстың мақсаты:** Күріш егісіндегі минималды технологиясын зерттеп, күріш дақылдарын өсіру технологиясының экономикалық тиімділігін бағалау. Ғылыми жұмыстарды жүргізу барысында келесідей міндеттер қойылды.
- **Дипломдық жұмыстың міндеттері:**
  - Күріш ауыспалы егістік танаптарындағы топырағын минималды өңдеу технологияларын зерттеу;
  - Күріш ауыспалы егісіндегі минималды өңдеу технологиясының экономикалық тиімділігі ;
  - Күріш дақылдарын минималды егу технологиясы арқылы ерекшеліктерін бағалау;
  -
  -

кесте 3

Күріш егістігі топырағын минимальді өңдеудің технологиялық сызбасы

Технологиялық операциялар	Оңтайлы жүргізу мерзімі
1.Көктемде сәуір айында лазерлік тегістегіш қолданып, $\pm 2-2,5$ см дәлдікпен танаптың бетін тегістеу.	Сәуір
2.Атызды 3-4 күн суға бастырып ағызып жібереді, бұл арамшөптерді, әсіресе шиін-күрмекті өсіреді.	Сәуір
3.Фосфорлы тыңайтқыштардың 100% мөлшерін беру (қатарлы сепкіш болмаған жағдайда)	Суды жібергеннен 2 апта кейін
4.Роторлы тырмамен (фрезамен) немесе БДТ-7,0 ауыр дискімен немесе чизельмен (қамыс пен қалқандылар тұқымдасымен) 8-10 см тереңдікке тыңайтқыш бергеннің артынша өңдеу	Суды жібергеннен 2 апта кейін
5.Топырақты тегіс немесе шығыршақты таптауышпен нығыздау	Тікелей себер алдында
6.Қатарлы сепкіш қолданған жағдайда фосфорлы тыңайтқыштың 100% мөлшерін бірге беріп себу немесе екі дискілі ені 10-12 м тыңайтқыш сепкішпен тыңайтқыш беріп себу	Себу: Қызылорда облысының оңтүстік аймағында 20 сәуір ден 10 мамыр аралығында; орталық аймақта – 1 мамырдан 20 мамыр аралығында; солтүстік аймақта – 20 мамырдан 30 мамыр аралығында және сепкеннен кейін бірден атызды

Зерттеу нәтижелері зерттелген технологияның топырақ тығыздылығына әсері

кесте 4

Тәжірибе учаскесіндегі шалғынды-батпақты топырақтың гранулометрикалық құрамы,

Үлгіні алу тереңдігі, см	Фракциялар (мм) және оның мөлшері (%)					
	0,5-0,25	0,25-0,05	0,05-0,01	0,01-0,005	0,005-0,001	<0,001
0-22	1,68	10,45	36,24	13,76	19,78	18,09
23-43	1,45	9,24	40,31	14,20	17,82	16,98
44-61	0,84	2,58	48,38	15,56	12,45	14,19
62-72	0,40	5,42	56,12	12,78	12,78	12,50
73-90	0,27	7,74	62,24	10,40	11,10	8,25

Топырақ өңдеу әдістерінің күріш өсімдігінің пісу дәуіріне дейін сақталуына әсері 7 кесте

Шаруашылықтар атауы	Қолданылған технологиялар	Күріштік ору алдындағы арамшөп (қамыс) саны, м2/дана	Күріштің пісу дәуіріне дейін сақталуы	
			м2/дана	%
«Ы.Жақаев атындағы ҚКШҒЗИ» ЖШС	Қалыптасқан	11	204,5	90,1
	Минималды	4	229,2	96,3

Топырақты өңдеу әдістеріне байланысты күріштің өнімділігі,
өсімдік жиілігі және егістіктің арамшөптермен ластануы

8 кесте

Тәжірибе нұсқасы	Көктеу кезіндегі өсімдік саны, дана/м ²					Өнім ділік, ц/га
	күріш	Арамшөптер				
		шиін- күрмек	қоға	қамыс	бар- лығы	
22-24 см тереңдікке аударар жырту + дискілеу + тырмалау + қабырғалы таптауыштармен таптау (бақылау)	190	2,5	-	-	2,5	45,4
Дискілеу + тырмалау +таптау (топырақты минималды өңдеу 1- нұсқа).	188	0,9	-	12,1	13,0	45,5
Тырмалау + таптау (топырақты минималды өңдеу 2-нұсқа)	181	3,6	-	15,4	19,0	41,3

**Топырақ өңдеу әдістерінің атыздарың арамшөппен
ластануына және күріштің көптеп шығуына әсері (9 кесте)**

Шаруашылық- тар атауы	Қолданыл-ған технология- лар	Арамшөп (қамыс), саны (м²/дана)		Көктеп шыққан күріш Өсімдігі, М²/дана	Домалақ Өңгіштік %
		Өңдеген-ге дейін	Өңдеген-нен кейін		
«Ы.Жақаев Атындағы ҚКШҒЗИ» ЖШС	Қалыптас-қан	32	8	227	32,4
	Минемал-ды	31	2	238	34,0

Жетілдірілген күріш өсіру технологиясын өндіріске енгізгенде үнемделетін ресурстар

Көрсеткіштер	Қалыптасқан күріш өсіру технологиясы	Жетілдірілген күріш өсіру технологиясы
1.Күрішті себер алдындағы топырақ өңдеу жұмыстарына жаратылған жанар-жағар май, га/кг	94,1	60,0
2.Минералды тыңайтқыштар қолдану, га/кг ә.з.е.	60 кг азот 90 кг фосфор 60 кг азот (үстеп қоректендіруге)	60-90 кг фосфор 90-100 кг азот (үстеп қоректендіруге)
3.Тұқым шығыны, кг/га	240-280	100-150
4.Жұмсалған су, мың.м3/га	24,0	18,0
5.Гербицидке жұмсалған шығын, мың.теңге/га	5-6	-

- 6 сурет – Қазақ су шаруашылығы ҒЗИ-ның сепкіші

- 7 сурет – Жалдап себуге арналған индиялық сепкіш

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТИІМДІЛІГІ

Жұмыс түрі	ЖЖМ-дың шығыны, л/га	ЖЖМ бағасы, теңге/га (110теңге/л болғанда)
	Минималды технологияда	Минималды технолгияда
1.Сүдігер жырту (25-27см)	-	-
2.2 рет дискілеу (БДТ -7,0)	-	-
3.Эксплуатациялық тегістеу	-	-
4.Минералды тыңайтқыш беру(2рет)	5,4	594
5.Соқамен16-18см-ге аудармай жырту	-	-
6.Дискілеу (БДТ-7,0)	18	1980
7.Ағымдағы тегістеу	-	-
8.КПН-4,0 куль-н өңдеу	15	1650
9.Тырмалау	5,4	594
10.Таптау	-	-
11.Тұқым себу	2,5	275
ЖЖМ-ға жұмсалған барлық шығын	46,3	5093

7-кесте. Күріш өсіру технологияларының жұмсалған шығынға және күріш өніміне әсері (тиімділігі)

Астық өнімі, ц/га	1ц өнімнің сату бағасы	1га алынған түсім, теңге	Барлық шығын, теңге	1ц астықтың өзіндік құны, теңге	Шартты таза пайда, теңге	Рентабельділігі,%
40	18000	743400	351000	8489	392400	111,8%

Қорытынды

ЖЖМ және топырақ өңдеуге кететін шығынын азайту мақсатында топырақты КПН-4,0 культиваторын пайдаланып, күрішті минималды топырақ өңдеу технологиясымен өсіру ерекшеліктері қаралған. Минималды топырақ өңдеу технологиясының дәстүрлі технологиядан артықшылықтары көрсетілген. КПН-4,0 культиваторымен топырақ өңдеп күріш еккенде агротехникалық операциялар 10-11-ден 4-5-ке дейін азаяды, ЖЖ май шығыны 12265 га/теңгеге кемиді, таза пайда 44050 га/теңгені құрайды.